

Innføring i makroøkonomi

for økonomisk-administrative studier

Leiv Opstad

Innføring i makroøkonomi

for økonomisk-administrative studier

3. utgave

CAPPELEN DAMM AKADEMISK

Innhold

Forord	5
Symboler anvendt i læreboka	13
Kapittel 1	
Innledning	17
1.1 Hvorfor lære makroøkonomi, og hva skiller makroøkonomi fra mikroøkonomi?	17
1.2 Sentrale momenter i makroøkonomi og samfunnsøkonomi	20
Kapittel 2	
Litt økonomisk idéhistorie	26
2.1 Innledning	26
2.2 Klassisk og nyklassisk økonomisk teori (1776–1936)	27
2.3 Den keynesianske perioden (1936–ca. 1970)	33
2.4 Tiden etter keynesianismen (1970–)	38
2.5 Den institusjonelle økonomien og public choice	40
2.6 Om kriser	41
2.7 Oppsummering og sluttkommentarer	43
Kapittel 3	
Mål–middel-analyse	45
3.1 Innledning	45
3.2 Den makroøkonomiske planleggingsmodellen	45
3.3 Leif Johansens åtte sentrale målsettinger	48
3.4 Virkemidler i makroøkonomien	52
3.5 Litt politisk økonomi	55
3.6 Oppsummering	57
Kapittel 4	
Nasjonalregnskapet – et regnskap for hele nasjonen	58
4.1 Innledning	58
4.2 Hva er nasjonalregnskapet?	58
4.3 Verdiskaping og nasjonalproduktet	61
4.4 Gir nasjonalproduktet uttrykk for velferden og velstanden i et samfunn?	63
4.5 Hva produserer vi i Norge?	64
4.6 Den sentrale likningen for økonomisk sirkulasjon i realøkonomien	65

4.7 Utenriksregnskapet	67
4.8 Inntekt og sparing	70
4.9 Fordelingen av verdiskapingen i samfunnet	74
4.10 Litt om internasjonale sammenlikninger	75
4.11 Oppsummering	75
Tillegg	77
Kapittel 5	
Oppbygging av komponentene i en makroøkonomisk modell	84
5.1 Innledning	84
5.2 Litt om tilbudssiden	84
5.3 Etterspørselssiden	92
5.4 Oppsummering	118
Kapittel 6	
En makroøkonomisk modell uten kapital- og valutamarked (Modell 1)	119
6.1 Innledning	119
6.2 Hva er en makroøkonomisk modell?	119
6.3 Modell 1	120
6.4 Bruk av modellen	128
6.5 Hvor lang tid tar det før vi får ny tilpasning?	133
6.6 Oppsummering og refleksjon	133
Tillegg 1	135
Regneeksempel	135
Tillegg 2	149
Kapittel 7	
Konjunkturanalyse og stabiliseringspolitikk	154
7.1 Innledning	154
7.2 Konjunkturanalyse	155
7.3 En modell for å analysere konjunkturfluktuasjoner	163
7.4 Stabiliseringspolitikk	166
7.5 Oppsummering	170
Kapittel 8	
Rente- og pengemarkedet	171
8.1 Innledning	171
8.2 Hva er penger, og hvilke funksjoner har pengene?	171
8.3 Nærmere om aksje-, obligasjon og kapitalmarkedet	175
8.4 Etterspørselen etter penger	178
8.5 Tilbudet av penger	181
8.6 Likevekt i pengemarkedet	183
8.7 Styringsrente og markedsrente	187

Kapittel 9

Valuta- og kapitalmarkedet	199
9.1 Innledning	199
9.2 Hva bestemmer kronekursen?	199
9.3 Ulike valutaregimer og finansielle kriser	211
9.4 Kapitalbevegelser og finansielle kriser	216
9.5 Spekulasjon og sikring på valutamarkedet	224
9.6 Realvalutakursen og kjøpekraftsteorien	230
9.7 Hvorfor er prisnivået så høyt i Norge (Balassa–Samuelson-effekten)?	233
9.8 Fra penger på rot til penger på bok	234
9.9 Oppsummering	238

Kapittel 10

IS-LM-modell for en åpen økonomi (modell 2)	239
10.1 Innledning	239
10.2 Oppbygging av modellen	241
10.3 Flytende kronekurs	249
10.4 IS/MP-modell	258
10.5 Fast kronekurs	262
10.6 Nærmere om bruk av modellen på norske forhold	266
10.7 Oppsummering	272
Tillegg 1	273
Tillegg 2	286

Kapittel 11

Inflasjon	288
11.1 Innledning	288
11.2 Hva er inflasjon?	288
11.3 Hvordan måles prisstigningen?	290
11.4 Hvorfor er inflasjon et problem?	292
11.5 Fordel med inflasjon	295
11.6 Årsaker til inflasjon	297
11.7 Inflasjonsmål	302
11.8 Oppsummering	313

Kapittel 12

Langsiktige perspektiver med vekt på økonomisk vekst	314
12.1 Innledning	314
12.2 Fokus på realøkonomien	314
12.3 Økonomisk vekst	316
12.4 Rike og fattige land	329
12.5 Oppsummering	330

12 Innføring i makroøkonomi

Referanser	331
Nobelprisvinnere i økonomi	333
Oversikt over sentrale begreper	335
Stikkord	347

Symboler anvendt i læreboka

a:	marginal importrate (importtilbøyelighet)
A:	innenlands etterspørsel etter landets produkter
AA:	kurven som viser landets etterspørsel etter landets egne produkter
b:	investors marginale rentefølsomhet
B:	offentlig primær budsjettbalanse
BM:	basispengemengde
BNR:	brutto nasjonalinntekt
B_{tot}:	samlet offentlig budsjettbalanse
BT:	bruttoskatt
b_y:	investors marginal følsomhet overfor en endring i BNP
c:	marginal forbruksrate (forbrukstilbøyelighet)
C:	forbruk
C⁰:	konstantledd i konsumfunksjonen
CA:	overskudd på driftsbalansen overfor utlandet (netto finansinvestering)
CF:	netto kapitalinnstrømning
c_i:	konsumentenes marginale rentefølsomhet
Co:	offentlig forbruk
Cp:	privat forbruk
CU:	kontantbeholdning hos publikum
D:	kapitalslit
DB:	offentlig gjeld
DD:	kurven som viser landets etterspørsel etter varer og tjenester
Do:	kapitalslit i offentlig sektor
Dp:	kapitalslit i privat sektor
E:	kronkurs
e:	virkingen på nettoeksporten av en marginal økning i kronekursen
E^e:	forventet kronkurs
f:	forskrift for utlandet
F:	rente- og stønadsbalansen
FO:	Norges nettofordring overfor utlandet
FR:	netto finansinntekter (renteinntekter, aksjeutbytte og liknende)
FRfo:	netto finansinntekter fra utlandet til offentlig sektor
FRfp:	netto finansinntekter fra utlandet til privat sektor
FRo:	netto finansinntekter for offentlig sektor
FRop:	netto finansinntekter fra offentlig sektor til privat sektor
FRp:	netto finansinntekter for privat sektor

G:	offentlig kjøp av varer og tjenester. Uttrykker offentlig etterspørsel. (Brutto offentlige realinvesteringer inngår).
H:	beholdning av statsobligasjoner
i:	nominell rente
I:	brutto realinvestering
I⁰:	konstantledd i investeringsfunksjonen
IM:	import
IMO:	konstantleddet i den lineære importfunksjonen [NB: opphøyd 0 etter IM]
IN:	innskudd
IN_{NB}:	innskudd i Norges Bank
Io:	offentlig brutto realinvestering
Ip:	privat brutto realinvestering
i_p:	pålydende rente på en obligasjon
i*:	internasjonal rente
i_s:	styringsrente
k:	kurs på obligasjon
L:	arbeidskraft, sysselsettingsnivå
l:	likviditetspremie
m:	multiplikator for realøkonomien
M:	pengemengde
NI:	netto realinvestering
NNP:	netto nasjonalprodukt
NR:	nasjonalinntekt
NX:	handelsbalansen (eller nettoeksporten)
o:	forskrift for offentlig sektor
p:	forskrift for privat sektor
P:	prisnivå
P*:	prisnivå i utlandet
P_K:	prisnivå for konkurranseutsatte varer
P_S:	prisnivå for produkt fra skjermet sektor
R:	disponibel inntekt
r:	realrente
re:	andel av innskudd som bankene holder i reserve
RE:	reservebeholdning til banksektoren
Ro:	offentlig disponibel inntekt
Rp:	privat disponibel inntekt
s:	marginal sparerate
S:	sparing
t:	marginal inntektsskatt
T:	nettoskatt
T⁰:	konstantledd i skattefunksjonen
t_B:	brutto marginalsattesats
TR:	netto overføringer
TRfp:	netto overføringer fra utlandet til privat sektor
TRof:	netto overføringer fra offentlig sektor til utlandet

- TR_{op}**: brutto overføringer fra offentlig sektor til privat sektor (merk at vi bruker brutto verdier da vi ikke korrigerer for skatten, dvs. det det offentlige drar inn av midler/kjøpekraft fra privat sektor)
- t_{TR}**: marginalvirkningen på overføringer fra offentlig sektor til husholdningene av en endring i BNP
- U**: arbeidsledighet
- UL**: utlån
- UL_{NB}**: Norges Banks utlån
- V**: valutakurs
- VR**: sentralbankens valutareserver
- X**: eksport
- X⁰**: konstantledd i handelsbalanselikningen
- X_x⁰**: konstantledd i eksportfunksjonen
- Y**: BNP
- Y_{pot}**: BNP som svarer til full sysselsetting, kun naturlig arbeidsledighet
- Y_{TB}**: nivå på BNP som gir balanse i handelen med utlandet (ekstern balanse)
- Z**: samlet etterspørsel etter landets produkter
- Z⁰**: konstantledd, eksogen gitt etterspørsel
- ZZ**: kurven som viser samlet etterspørsel etter landets produkter, dvs. produkter som produseres i landet
- β**: påslag på den internasjonale renta ved et fast valutakursregime, som forklarer avvik mellom innenlandsk og internasjonal rente
- ε**: realvalutakursen
- σ**: risikopremie